

LBRIS

We know
books

Autoarea a primit pentru scrierea acestei lucrări o bursă C.C.S. Crone din partea primăriei oraşului Utrecht. Publicarea prezentei lucrări a avut loc prin mijlocirea agenţiei literare Wintertuin.

Aceasta este o operă de ficţiune. Orice asemănare cu persoane sau întâmplări reale este pură coincidenţă.

Lisa Weeda

Aleksandra

roman

Traducere din limba neerlandeză şi note de
Irina Kappelhof-Costea

Casa Cărţii de Ştiinţă
Cluj-Napoca, 2023

**Punctul de frontieră Ucraina – Republica
Populară Luhansk**

august 2018

Chiar și după ce rostesc numele Aleksandrei, patronimul ei, Nikolaevna, și numele ei de familie, Temnikova, nu mi se dă voie să trec de punctul de frontieră. Îmi iau înapoi pașaportul și arăt către podul care duce spre Luhansk.

– Când au deportat-o, orașul acesta încă se numea Vorosilovhrad, spun.

Soldatul ucrainean, care până la mine a lăsat pe toată lumea să treacă, își mută arma de pe burtă pe spate și își încrucișează brațele. Podul atârână ca un copac frânt în două deasupra râului care desparte republica separatistă de pământul ucrainean pe care mă aflu. Construcția din lemn, care de aproape patru ani funcționează chinuit drept rampă până la asfaltul prăbușit, arată șubred chiar și de la distanța asta.

– Peste tot sunt mine, se trage una-ntruna, noaptea sunt bombardamente, zice aspru soldatul.

– Mi-au spus deja.

– Cine ți-a spus?

– Bunica. Poate o știți pe sora ei, Nina, care locuiește aici? Mătușa mea – și ea mi-a spus, și băiatul ei de la Odesa. Au zis: nu ești întregă la mine.

Soldatul mai scutură o dată din cap.

– Deci mamaia ta, care ai zice că te iubește, te trimite într-o zonă de război. E zărghită?

– Trebuie să merg, îi spun, m-a rugat.

– Multe lucruri trebuie zilele-astea. Poți să ai documentele în regulă, tot singură ești. Caută-ți un mijlocitor, cineva care să meargă cu tine.

– Am verișoare care stau în Luhansk, nu mă las eu, uitați numerele lor de telefon.

Îi îndes sub nas telefonul meu și scrolez până apar numele Ira și Iulia. El își strânge și mai tare brațele încrucișate pe piept, așa încât emblema galben-albastră de pe mâneca lui se șifonează puțin.

– Fetișo, îmi pare rău.

Cu o mină cât pot de gravă, scot din geantă un ștergar lung de in. I-l arăt soldatului.

– Ștergarul ăsta are aproape un secol. A parcurs mii de kilometri. Nu puteți să-i refuzați o ultimă călătorie înapoi acasă.

Pe ștergarul alb sunt brodate linii roșii și negre. Marginile sunt decorate cu modele înflorate în culorile albastru, roșu și negru. Împung materialul cu degetul arătător.

– Vedeți linia asta, deasupra căreia e trecut numele Kolia, linia care se oprește în 2015? Bunica mea zărghită m-a rugat să duc ștergarul ăsta la mormântul lui ca să închei ruptura timpului. Altminteri, e pierdut.

Soldatul se uită cum împăturesc la loc ștergarul. Încet, întâi în două și apoi încă o dată în două, până nu mai am în mână decât un pătrățel de pânză. Îl bag cu grijă în geantă. Mă străduiesc să fac gesturile cât pot de dramatic, lent, ca și cum n-ar exista pe lume obiect mai important.

– Dați-mi drumul, mai am de făcut doar bucățița asta, ultima. Doar câteva zile și pe urmă am plecat de aici.

Scotocesc încă o dată în geantă și scot la iveală fotografia veche a Aleksandrei, atuul meu, ultimul lucru pe care-l mai am de pus la bătaie ca să-l conving. Îi țin fotografia în față, aproape i-o lipesc de nas, ca să n-aibă încotro și să se uite la ea. Aleksandra îl privește drept în ochi. În stânga și în dreapta stau Niușa și Dușa, verișoarele ei care, la fel ca și ea, au fost luate de acasă în război.

– Of, Doamne sfinte, zice soldatul și ridică ochii la cer.

– Toate celelalte poze din tinerețea ei au ars, îi spun. Și eu, și mama am întrebat pe toată lumea, nimeni din familie nu mai are nimic. Totul a dispărut. Le-au dat foc. Nemții.

Ia poza și o ține lângă fața mea, mijește un ochi, se uită ba la mine, ba la poză. Pozez cu aceeași gură severă ca a Aleksandrei și strâng puțin ochii. Oare ar fi fost bine să-mi prind moaștele de păr într-o coadă împletită și să o înfășor tradițional în jurul capului ca pe o coroană?

– Semănați. Doar părul ăsta...

– Ce glumă bună, mormăi.

Îi smulg fotografia din mână și o îndes în geantă cu o mișcare temperamentală. E maximul de dramatism pe care pot să-l storc din mine. Aș vrea să am în mine mai mult din temperamentul mătușicilor mele ucrainene, care pot să bruftuluiască pe cineva ore în șir fără să-și tragă răsuflarea.

– Lăsați-mă să intru, încerc să mă răstesc la el.

Femeia în vârstă din spatele meu începe să ofteze demonstrativ. Își așază pungile de plastic pe jos cu un geamăt teatral și întreabă cât mai durează spectacolul ăsta al meu. Când vorbește, caninii ei de aur sticlesc în lumina soarelui.

– Gata, ajunge, zice soldatul și îmi face semn să plec. Ieși din rând. Acolo, dincolo de steagul Ucrainei, după pod, nu ești în siguranță cu hârtiile astea, cu ștergarul tău și poza aia lacrimogenă.

– Am făcut o promisiune, îi tai vorba, lăsați-mă odată să trec și scăpați de mine.

– Nu. Mai sunt atâția oameni care vor să treacă, oameni care chiar trebuie să ajungă acasă. Care locuiesc aici, spune el tăios.

Femeia dă din cap odată cu el, în semn de aprobare ursuză.

– Oameni ca mine, îmi aruncă ea printre dinți, locul ăsta nu e pentru tine. Vino înapoi când se termină războiul. Crede-mă pe cuvânt, răposatul de văr-tu nu se duce nicăieri. Zât, dă-te la o parte, mai am un drum cât o zi de post până acasă și pe urmă trebuie să și gătesc.

– Nu mă luați și pe mine cu dumneavoastră? o țin eu laie, cum ajungem la Luhansk, mă duc în treaba mea, trebuie numai să-mi sun rudele.

– Și dacă nu răspund la telefon? Rămâi la mine? Eu seara mă duc în pivniță, în continuare, și după patru ani. O să vii să dormi cu mine în patul meu de o persoană? O să vrei să-ți spun povești despre vremuri mai bune până când adormi?

– Documentele, doamnă, spune soldatul și întinde mâna.

– Da, da.

Femeia îmi aruncă un șuierat și își saltă sacoșele, punându-le pe o masă lungă. Scoate din sutien un pașaport ucrainean și un pașaport al Republicii Populare Luhansk. Soldatul se uită la fața ei și la poze. Apoi îi deschide sacoșele una câte una. El nu e mult mai în vârstă decât mine, observ acum. Își mișcă mâinile printre catrafuse, borcane cu castreveți murați, cutii de lapte, chiloți înflorați, ciorapi subțiri împachetați într-un plastic care foșnește, un broccoli, o anghinară, conserve de fasole, crenvurști, cutii înguste cu sardine, pahare de unică folosință cu dungi galben-albastre, o pâine neagră, farfurii de plastic cu flori de un roz țipător.

– În ce scop ați fost în Ucraina?

– Pensia. Legume. Pâine, ciorapi. Câțiva chiloți noi.

– Cu ce intenție intrați în țară?

– Dă-o-ncolo de treabă, nene, de acum ar fi cazul să mă recunoști. Ar trebui să mă cari în brațe până acasă, peste podul ăsta dărăpănat. Așa ar trebui! Cu brațele alea solide ale tale cu care pritocești toată ziua pașapoartele astea subțirele.

– Doamnă...

– M-am săturat. Până peste cap. Tu nu te-ai săturat? De cirul, de spectacolul ăsta.

– Doamnă, vă rog, acum țineți dumneavoastră tot rândul pe loc. Facem mai multe, nu doar controlăm pașapoarte, știți și dumneavoastră asta.

– Da, în partea aia!

Arată în spatele ei, către Ucraina, și râde batjocoritor:

– Ce banc bun. Toată lumea se joacă în zonă de-a grănicerul. Nu s-a schimbat niciun pai de când trăiesc eu aici.

– Vă rog eu, luați-mă cu dumneavoastră, o întrerup din trâncănit, bunica mea a crescut aici, s-a născut într-un sătuc de la granița cu Rusia, poate chiar îl știți.

Îmi scot din nou telefonul, de data asta ca să-i arăt pe hartă.

– O, croncăne femeia. Bunica ta s-a născut aici în regiune! Desigur, asta schimbă cu totul lucrurile.

Își bagă pașapoartele înapoi în sân și-și smucește plasele de pe masă.

– Pământul ăsta natal al bunică-tii, fir-ar blestemat, nu e un loc de vizitat, e prea periculos. *Do svidaniia!*

Mă împinge cu sacoșele demonstrativ în burtă, obli-gându-mă să fac un pas în spate, se strecoară pe lângă mine și mărșăluiește pe lângă postul de frontieră cât poate de

demn în pantofii ei cu toc din plastic bleu cu sclipici. Îi salută ciufut pe cei cinci soldați care patrulează cu maximă abnegație încolo și încoace. Cu pași repezi calcă demn pe asfaltul fierbinte, din care se ridică zăduf. Rochia ei cu flori o transformă treptat într-o bulină intens colorată care plutește către rampa de lemn. Îmi salt rucsacul și mă învârt pe călcăie.

– Atunci n-a fost să fie, zic suficient de tare ca să mă audă soldatul.

– Da, da, hai du-te de aici, spune el pe sub mustață.

Mă întorc și o iau înapoi către Ucraina. Drumul e mărginit cât vezi cu ochii de pământ de aur. Grâul vălurește în vânt. La orizont fumegă fabrici, norii lor alburii și prelungi de fum împart în bucăți cerul albastru intens. Undeva, în depărtare, răsună o împușcătură. Apoi încă două, apoi patru, în succesiune din ce în ce mai rapidă. Împușcăturile vin din două direcții, de la est și de la vest. Sunetul mă sperie și mă uit la șirul de oameni din fața postului de control să văd dacă și ei sunt speriați. Bătrânei, bărbați și femei de vârsta părinților mei, o mână de tineri – nimeni nu dă vreun semn de surpriză. Scrolează liniștiți pe telefoane și își mută greutatea de pe un picior pe altul. Ecoul bubuiturilor se risipește peste câmpuri. În timp ce urmăresc cum dispare sunetul, în spatele rândului de oameni care așteaptă, se oprește o mașină rablagită. E un model vechi de Zaporojeț, pătrățos și peticit: portiera din stânga spate e, doar ea, roșie în loc să fie albă. Un bărbat se dă jos, se uită o clipă la ceasul lui argintiu și apoi la coada de sub coperțina din pal. Încuviințează mulțumit și bagă scurt capul pe geamul deschis al mașinii să-i mai spună ceva șoferului. Apoi pășește în lanul de grâu. După câteva manevre stângace înainte și în marșarier, mașina o ia înapoi pe drumul prăfos.

– Hei, stai puțin!

Soldatul îi înmânează pripit pașaportul unei fete. Se duce la capătul coloanei ca să vadă ce se întâmplă în câmp. Toată lumea înmărmurește, oamenii își lasă telefonul în jos, se întorc către bărbatul din câmp. Îi urmăresc trupul care dispare în grâu întâi până la șolduri, apoi până la umeri și, în cele din urmă, până la creștet.

– Care umblă acolo? Iatră soldatul către un băiat slăbănog și el se ferește timorat.

– Cred că s-a dus să facă pipi.

– Mama lui de idiot, injură soldatul.

Se duce cu pași hotărâți la marginea lanului, unde s-a format o cărare îngustă. Exact când dă să pună piciorul pe pământul din fața lui, în câmp zbiară tonul de apel al unui telefon: „De ce mă părăsești”, răsună o voce languroasă. Sunetul înlocuiește toate celelalte zgomote din jur. Toată lumea de la coadă stă neclintită și se uită.

– Alo? se aude din grâu.

Grâul nu se mai mișcă, praful se așază. Pământul negru șade la locul lui, așteaptă ce va să vină.

– Da, da, sigur, firește, continuă bărbatul.

Își mișcă scurt creștetul. Văd cum o femeie se întoarce cu spatele la câmp și închide ochii, ca și cum ar aștepta ceva. Se aude un sunet ciudat, aspirat. Ceva plesnește. O bubuitură uriașă îmi blochează timpanele. Prin aer zboară pământ negru și spice de grâu. Creștetul bărbatului dispare într-o fracțiune de secundă într-un nor de fum. Oamenii de la coadă se apleacă sincron. De la țiuitul din urechi mi-am pierdut simțul de orientare. Văd grâul fâlfâind și soldații. Cu mitralierele în poziție de tragere, aleargă către marginea de drum din fața locului exploziei. Vorbesc tare și în propoziții scurte.

– E mort?

– E piftie.

– Pică prost la ora asta din zi.

– Sminteală curată, fraților, iarăși, sminteală curată.

Se apropie mai mult unul de altul pe drumul prăfuit ca să se sfătuiască mai departe în șoaptă.

– Stați pe loc, strigă ei în direcția cozii, toată lumea!

Nu mișcă nimeni până nu declarăm noi că locul e sigur.

Într-o coloană scurtă pășesc în lan, cu armele în poziție de tragere. Unul dintre soldați rămâne la marginea câmpului ca să țină un ochi pe postul de frontieră. Un bătrân izbucnește într-un plâns molcom. Alții se uită la ceasurile și telefoanele lor, scutură iritați din cap.

– Nu se mai termină odată, ce imbecili, boscorodește un băiat în tricoul echipei de fotbal Luhansk. Își încrucișează brațele tatuată și se uită la câmp, peste care plutesc caschetele soldaților. Unul dintre ei strigă să cheme o ambulanță, la care altul zice că nu mai are niciun rost ambulanța și că mai bine adună membrele bărbatului la un loc și cheamă poliția locală. Mă uit la podul din depărtare și iarăși la fata de la începutul rândului, care acum vorbește la telefon. Husa ei sîdiefie cu cristale Swarovski sclipește în soare.

– Da, da, întârzii, oftează ea adânc, ghici ce s-a întâmplat. Au pus și o tăbliță din aia pe marginea câmpului, dar unul n-ar căsca ochii să citească.

Acum toată lumea din jurul meu s-a pus pe dat telefoane. Mă întorc cu spatele. Am înnebunit, mă gândesc, și o iau la goană. Fug pe lângă ghereta goală a postului de control și fac slalom printre obstacolele de beton către rampa de lemn a podului.

– Nu te duce, fetițo, strigă un bătrân după mine, bunicii tale i-ar fi rușine de halul în care a ajuns țara ei!

Din fugă ridic un braț și fac un gest de lehamite. Nu pot să mă opresc din alergat, nu acum. Ce s-ar întâmpla dacă aș sta pe loc? Ce au dreptul să-i facă soldații de fapt unei persoane care trece granița ilegal? În timp ce pământul natal al bunicii se apropie, mă gândesc la după-amiaza în care mama m-a sunat plângând și a spus doar atât: „L-au găsit pe Kolia.” Și la Aleksandra care a împăturit ștergarul în fața mea și a zis că, dintre noi toți, Kolia are cea mai multă nevoie de el, după care mi-a dat sarcină să cumpăr o vestă antiglonț pe care să o port sub tricou – ceea ce nu am făcut și acum îmi pare rău, fiindcă în spatele meu aud cum unul dintre soldați strigă să mă întorc în secunda asta.

– N-o să vină nimeni să-ți recupereze cadavrul dacă ai ghinion, urlă la mine.

Trec în goană pe lângă femeia în vârstă în rochia înflorată, urc pe rampa șubredă de lemn. O văd pentru o clipă pe bunica dând tristă din cap, la masa din apartamentul ei, și uit să fiu atentă la asfaltul sfâșiat de pe pod. Surpătura de la stânga mea aproape că mă trage în Doneț, râul despre care vorbește ea întotdeauna, în care înota în copilărie, în care a înotat mama prima oară când a ajuns aici, râul pe care-l văd acum pentru prima dată și mă gândesc doar: dacă pic acum, dusă sunt. Mă trag către dreapta, mă țin de balustradă și sprintez și mai tare peste asfaltul crăpat. Mă grăbesc apoi să cobor stângaci pe scara care e o improvizatie la fel de paradită. Treptele nu sunt decât niște plăci de lemn puse oblic, pe care s-au montat stinghii ca să nu te duci chiar de-a dura până jos.

– Câtă grabă, strigă un bărbat venind din direcția opusă.

Omul trage după el un cărucior de piață cu roțile uzate. După fiecare stinghie peste care saltă cu greu căruciorul, face câte o pauză. În dreptul subsuorilor cămășii lui

havaiene se văd pete rotunde de sudoare, are părul pieptănat cuviincios și miroase a apă de colonie dulceagă. Parfumul îmi înțepă nările.

– Nu vă supărați, îl întreb oprindu-mă la rândul meu și sprijinindu-mi palmele pe genunchi ca să-mi trag răsuflarea, știți unde e cimitirul vechi?

– Cel de pe Bulevardul Schidnii?

Fac semn că da.

– Drept înainte și iară drept înainte și apoi, la un moment dat, la dreapta. Vezi că e mult de mers. Și când ajungi acuma la piciorul podului, să nu mai fugi, că atragi atenția. Îi mulțumesc și continui să cobor în pas alergător, trecând pe lângă femei și bărbați în vârstă. Toți pășesc lent. Se ajută la urcuș, ținându-se de balustrada instabilă de lemn. Arșița pare aproape să-i împingă înapoi pe bătrânei. Își șterg fruntea de transpirație cu batiste înflorate, la fel ca Aleksandra în zilele fierbinți de vară, când șade la soare în grădinița din fața casei. Drumul din spatele lor e lung și plin de gropi. Aleksandra spune că pe vremuri râul era după colț, dar acum, că văd drumul înaintea mea și în depărtare doar postul de control al Republicii Populare, mă întreb unde anume începe de fapt vechiul ei Luhansk.

– Hei, fată! Zău că nu poți să treci așa, pur și simplu!

Soldatul e la jumătatea podului. Pașii mari pe care îi face cu cizmele bocăne surd pe asfalt.

– Fugi totuși, fugi, se precipită domnul în cămașă havaiană de pe pod.

Se poziționează pe mijlocul scării și-și pune căruciorul de-a curmezișul treptelor, ca și cum ar căuta ceva. Îi deschide capacul și începe să scoată de toate: roșii, cartofi, un pepene.

– Prea mult n-o să-l întârzie asta, *davai!*

Îmi strâng mai tare curelele rucsacului și îmi fac avânt de pe ultima stinghie. Jos, pe taluzul prăfos, alunec și cad. Oamenii care vin dinspre zona de război se uită nedumeriți la mișcările mele stângace.

– Opriți-l pe acel soldat, le strig, vă rog, trebuie să ajung la mormântul unchiului meu!

Mai întorc o dată capul. Și exact când îmi dau seama că mai am de trecut și de celălalt punct de frontieră, aud cum mă strigă un bărbat, de undeva din stânga.

– Vino încoace, în câmp!

Traversez și gonesc urmărind vocea, trec pe lângă o tăbliță triunghiulară roșie pe care scrie „Atenție, mine!”

– O nu, futu-i, înjur în timp ce caut pe deasupra spicelor vocea care m-a strigat adineauri.

– Nu te opri, copile, ești aproape. N-o să pățești nimic.

Grâul mă lovește peste față și îmi lasă urme pe brațe, dungi roșii subțiri pe gambe. Secer spicele ca smintita în fața mea ca să văd măcar următorul metru de pământ. Încerc să ating cât mai puțin sol, gonesc pe vârfuri.

– Încotro să vin? strig.

– Încoace!

După un pas la dreapta, mă izbesc cu degetul de la picior într-un bloc de piatră. Mă dezechilibrez și mă prăvălesc peste o gigantică scară albă.

Palatul cazacilor rătăciți

În stânga și în dreapta corpului meu se întind trepte late din marmură. Mă ridic în capul oaselor și urc pe scară cât pot de repede. Treptele sunt atât de înalte, că trebuie să fac salturi. În timp ce-mi trag răsufierea pe un palier adânc, văd un turn uriaș. Un tort cu frișcă isteric, o versiune mai mică a Turnului Babel. Monstruozitatea e compusă din șase mari etaje rotunde. În vârful, statuia lui Lenin. Fiecare etaj e îmbrăcat în coloane, iar în vârful coloanelor sunt statui: oameni, de cinci ori mai mari decât mine. Poartă steaguri și mășcăluiesc, văd muncitori și copii, fete de la colhoz, băieți cu dălți și ciocane în mână. Poartă uniforme de lucru cu cămașă și pantaloni, salopete, șorturi peste rochiile, basmale și șepci. Lenin reprezintă aproape un sfert din clădire și arată cu degetul în zare, către postul de control din Ucraina, înspre vest, în partea opusă zonei de război, departe de granița cu Rusia. Îi urmăresc cu privirea degetul și zăresc casca soldatului mișcându-se la marginea lanului de grâu. Încă vine după mine? După primul șir de coloane, se crapă o ușă de lemn scârțâind.

– Hei, ce naiba! șuieră o voce, ce te lălăi atâta?

Prin ușa întredeschisă se ițește un cap. Recunosc figura dintr-un portret alb-negru care atârnă deasupra patului în dormitorul bunicii.

– *Holy shit*, șoptesc, Nikolai.

Nu pare să fi îmbătrânit nici măcar cu o zi față de fotografie: câteva riduri prelungi pe frunte, labe de gâscă la ochi, mustața tunsă, sprâncenele întunecate și maxilarul cu contur ferm. Îmi face semn cu palma lui îngustă. Arunc o ultimă privire către Lenin.

– Ce naiba caută ăsta aici, strig, nu e un secol prea târziu pentru el?

– Ce contează, mă zorește Nikolai, intră odată.

Alerg în sus pe scări și glisez pe palierul lucios până la ușă, prin a cărei crăpătură se scurg boabe de grâu.

– Tot ăsta trebuie pus înapoi înăuntru, spune el îngrijorat.

Mă las pe vine în fața ușii. Cu mâinile făcute căuș, adun boabele și le depun cu grijă înăuntru.

– Mai iute, cu toată iuțea din corpul tău tânăr, fata mea!

În timp ce împing grâul înăuntru cu palmele ca niște pluguri de zăpadă în miniatură, aud strigătul soldatului care spune că sunt în mijlocul unui câmp minat și să rămân neclintită.

– Nu văd ce faci tu acolo, dar ascultă-mă bine. Nu. Face. Nici. O. Mișcare!

O clipă mă încercă îndoiala dacă să intru sau să închid strâns ochii și să rămân neclintită, așa cum spune soldatul, să fac pe mortul în câmp până vine cineva să mă ia, dar când mă uit în ochii albaștri și prietenoși ai străbunicului și îl aud pe soldat apropiindu-se în urma mea, mătur ultimul bob de grâu, îl bag înăuntru și mă strecor și eu în clădire. Ajunsă înăuntru, închid cu greu, împreună cu Nikolai, ușa masivă. El se îndoiaie din genunchi și răsufă greu. Eu îmi scot geanta și mă prăvălesc pe spate în grâu. Tavanul arcuit și pereții sunt acoperiți cu fresce: oameni cu steaguri pur-